

הקשר הגאורגי

סולחן ניסידזה (1927-1996) < סימפוניה קאמרית מס' 3 לתזמורת כלי קשת

שירים גאורגיים עממיים בשירת אקפלה

הפסקה

יוסף ברדנשוילי (1948) < "הדרך לציון" לכינור סולו, למקהלת גברים ולכלי קשת

סולחן צינצדזה (1925-1991) < חמש מיניאטורות לרביעיית כלי קשת בעיבוד לתזמורת כלי קשת

אוטר טקטקישוילי (1924-1989) < "שירים מגרליים" למקהלת גברים ולתזמורת

אריאל צוקרמן מנצח | האנסמבל האקדמי הממלכתי רוסטאוי (גאורגיה) בניהולו המוזיקלי של אָנזֹר אַרְקוֹמִישְׁוִילִי

יוסף ברדנשוילי קיבל דוקטורט באקדמיה למוזיקה של טביליסי ב-1976. עד לעלייתו ארצה, ב-1995, לימד באקדמיה שבה למד, עמד בראש מוסדות מוזיקה, כיהן כסגן שר התרבות במחוז והפיק פסטיבלים בינלאומיים. כיום הוא נמנה עם סגל בית הספר הגבוה למוזיקה בוכמן מהטה באוניברסיטת תל-אביב. ברדנשוילי הלחין כ-100 יצירות ובהן אופרות, סימפוניות, קונצ'רטי, מוסיקה קאמרית וקולית, יצירות לכלי סולו, מוזיקה למחול ולבמה וכ-45 פסקולי סרטים. את יצירותיו ביצעו מיטב התזמורות בארץ וכן תזמורות באיטליה, באנגליה, בארצות הברית, בגרמניה, בספרד, בצרפת, בקנדה וברוסיה. על ביצועיהן ניצחו בין היתר מְהֶטָה, גְרָגֶיב, הוֹלְרוֹגֶג, מינֶא, קְחִידְזָה וּשְׁמֶבְדָל. מאסטרו ברדנשוילי זכה ביותר מ-12 פרסים בגאורגיה ובישראל.

סולחן צינצדזה - בתום לימודי צ'לו בגימנסיה לאמנויות בטביליסי ובקונסרבטוריון הלאומי במוסקבה היה לצ'לו ברביעיית כלי הקשת הלאומית של גאורגיה. במקביל לקריירת ביצוע, הלחין אופרות, סימפוניות, בלטים, קונצ'רטי ומוזיקה לסרטים. כבר יצירתו הראשונה הסבה אליו את זרקורי הקהילה המוזיקלית: אוסף של מיניאטורות לרביעיית כלי קשת (או לאנסמבל כלי קשת), המבוססות על תבניות מוזיקליות גאורגיות מסורתיות והיונקות השראה גם מן הקומפוזיטורים הסובייטיים שבסביבתו - מורו וִיסְרְיוֹן שְׁפֶלִין וחברו דמיטרי שוסטקוביץ'. צינצדזה נחשב לאחד המובילים במלחיני גאורגיה וזכה בפרסים, ובהם "אמן העם של גאורגיה" (1961) ו"אמן העם של ברית המועצות" (1987).

אוטר טקטקישוילי מלחין, מורה, מנצח ומוזיקולוג גאורגי סובייטי, הלחין סימפוניות, אופרות, אורטוריות, קונצ'רטי לפסנתר, לכינור ולצ'לו, שפע יצירות כליות וקוליות ועיבודים לשירי עם גאורגיים. עוד בהיותו סטודנט זכה שיר שהלחין להיות להמנון הלאומי הגאורגי. ב-1949 היה לפרופסור בקונסרבטוריון של טביליסי והמנצח והמנהל האמנותי של המקהלה הלאומית הגאורגית. ב-1962 היה ליו"ר איגוד הקומפוזיטורים הגאורגי ובין 1965 ל-1982 היה שר התרבות של הרפובליקה הגאורגית. הוא הוכתר בפרסים רבים ובתואר "אמן העם של ברית המועצות", כיהן בוועדות מוזיקה של אונסק"ו ושימש פעמיים יו"ר חבר השופטים של תחרות צ'ייקובסקי היוקרתית במוסקבה.

אריאל צוקרמן למד ניצוח אצל יוֹרְמָה

פְּנוֹלָה בסטוקהולם ואצל ברוננו וייל במינכן. ב-2004 נתמנה למנהל המוסיקלי של התזמורת הקאמרית הגיאורגית רבת-המוניטין, היושבת מ-1990 באינגוֹלְשְׁטַדְט שבגרמניה, ובמקביל היה עוזרו של איוון פישר, מנצח תזמורת פסטיבל בודפשט.

מ-2014 הוא המנצח הראשי והמנהל המוסיקלי של התזמורת הקאמרית הישראלית ובד בבד הוא מנצח על תזמורות בארץ ובעולם, ובהן הפילהרמונית הישראלית, הקאמרטה הישראלית ירושלים, הפילהרמונית של ברמן ופראג, הסימפוניות של בזל ולוצרן, הסימפונית של בית השידור הדרום-קוריאני והתזמורת הלאומית של חֶמְנִיץ וְדֶרְמְשְׁטַדְט. ראשית הכשרתו המוסיקלית הייתה כחלילן וגם היום הוא מרבה להופיע כחלילן וירטואוז.

אנסמבל רוסטאוי נוסד

ב-1968 בידי אָנזֹר אַרְקוֹמִישְׁוִילִי, דור שביעי לחוקרי פולקלור גאורגיים. לאורך חצי מאה הלהקה מגשימה את חזון מייסדה:

אוגֶמֶת ומשמרת פניני פולקלור גאורגי ומגישה אותם בביצוע מעובד ומלוטש בגאורגיה ובעולם: האנסמבל הופיע באלפי קונצרטים ביותר מ-80 ארצות. קולות זמריו מייצגים את גוני הקול ואת אופני הפקת הקול של מחוזות גאורגיה השונים. השירה פוליפונית - בשלושה או בארבעה קולות - ולרוב אקפלה, אך פה ושם השירים מלווים בכלי נגינה מהלכי קסם: צ'וֹגְגֵרִי וּפְנֶדֶרִי (פְּלִי פריטה), צ'וֹגְגֵרִי (פְּלִי קשת), סְלֶמֶרִי וּדְוֶדֶקִי (פְּלִי נשיפה). האנסמבל זכה בפרסים רבים, ובין היתר בפרס אלברט שווייצר הגרמני.

סולחן ניסידזה למד פסנתר והלחנה בקונסרבטוריון טביליסי, ב-1962 היה ליו"ר אגודת הקומפוזיטורים הגאורגית וב-1964 נתמנה לפרופסור לקומפוזיציה במוסד שבו למד. ב-1974 היה למנהל המוזיקלי של הפילהרמונית של טביליסי. בכתבתו הושפע לא במעט על ידי שוסטקוביץ', שְׁנִיטְקָה, סטרווינסקי וברטוק. בתחילת דרכו התרחק ממורשת המוזיקה הגאורגית, אך אחר כך החל לשלבה עם אידיומים מודרניסטיים.

הקשר הגאורגי

סימפוניה זו, יצירתו המפורסמת ביותר, הלחין נסידזה ב-1969 והקדישה לתזמורת הקאמרית הגאורגית. אף כי הסימפוניה חד־פרקית, מתגלים בה שלושה חלקים: הראשון, נקרא לו אלגרו, מתחיל באוניסונו של כל הקשתנים וחבויים בו זרעי הדרמות שבהמשך: אקורדים כרומטיים עוכרי שלוה הצצים באמצעו מִפְּנִים מקום להרמוניות אֶלְגִּיות, המזכירות קטעים ברביעיות שְׁנִיטְקָה ושוסטקוביץ'. כעבור כשבע דקות מתחיל חלק **אמצעי**, מין **סקרצו** זועם, המביא לידי הקצנה את המהלכים האפלים של חלק א' ומסתיים במחול מאיים. בסביבות דקה 13 מופיע חלק **מסיים**, נכנה אותו **לרגו**, מלנכולי ורצוף גליסנדי הנשמעים כאנחות. שיח חרישי בין שני כינורות על רקע כינורו עצבני של כל השאר יורד לפיאניסימו ומסתיים דוֹמָם, כשאלה פתוחה.

סולחן נְסִידְזָה
סימפוניה קאמרית מס' 3
לתזמורת כלי קשת
18-דקות

שירים גאורגיים עממיים

בשירת אֶקְפְּלָה
17-דקות

אנסמבל רוסטאווי מקפיד להציג לקהליו אסופות שירים מגוונות: שירי דת ואפוס, שירי אהבה ומשטה, שירי מחול, קרב והליכה. הגיוון בא לידי ביטוי גם בפן הגאוגרפי. יש ייצוג של מחוזות גאורגיה השונים על לשונותיהם. הנה שירי המחזור בקונצרט זה:
נְרֶקְכְּנִי סְצִידָאוּ: שיר ליווי למחול קרב מסוגנן מחבל קְחֶטִי
צ'וֹנְגוֹרוּ: שיר לירי מחבל קְחֶטִי
סְוֹנֹרִי פְּרַחֹלִי: מחול מעגל מחבל סְוֹנְטִי
רוֹמְלֵנִי קְרוֹבִינְטָה: מזמור דתי כפי שהוא מושר בחבלים קְרֶטְלִי וקְחֶטִי
רִיֶרָה: שיר אפי מחבל אֶבְחֶזְיָה
דִידָה ווי נְנָה: שיר לירי מחבל סְמְגֶרְלוּ (בשפה המְגֶרְלִית)
חְסֶנְבְּגוֹרָה: שיר אפי מחבל גוֹרֶיה
צ'קְרוֹלוּ: שיר שתייה מחבל קְחֶטִי*

אם לשומע הישראלי מובן מאליו מהי צִיּוֹן שבכותרת היצירה, הקהל ששמע את היצירה בבכורתה ניצב לפני דור־משמעות. לְבָאִי "פסטיבל ציון", שנערך ב-2013 ב-Sion, בירת הקנטון השווייצרי ואלֶה (Valais), הוסבר בתכנייה כי **הדרך לציון** היא הדרך ירושלימית של מלחין שנולד מחוץ למולדתו המקראית, אך גם הדרך אל Sion שלהם, שכן - כך הסבירה התכנייה - יצירה זו הזמנה במיוחד ממלחין שפיתוחי דיאלוג הם לחם חוקו: שיח בין האידיום הקלאסי למסורות עממיות ושיח בין ליטורגיקה יהודית לנוצרית (ו/או אחרת). ואמנם, ברשימת יצירותיו של ברדנשוילי המגניפיקט **הללויה**, המפגיש את הַבְּנִיֶדִיקְטוּס הנוצרי עם פסוקים מקראיים ועם משפטי יידיש ופסיון ר' שמעון בר־יוחאי, המבוסס על טקסטים מִסְפָּר הזוהר. גם **הדרך לציון** מאופיינת בנימת שיח בין־תרבותי. השירה מזכירה שירה ליטורגית גאורגית, והליווי הפְּלִי מעלה לתודעה זמירות יהודיות וישראליות.

יוסף בְּרַדְנֶשׁוֹוִילִי
"הדרך לציון" לכינור סולו,
למקהלת גברים
ולכלי קשת
17-דקות

מיניאטורות צינצדזה מציגות לנו - כגלויות נוף מנוגנות - נופי פרא גאורגיים, הווי רועים ומחולות קרב. המיניאטורות הן עיבודים של שירים גאורגיים עממיים לרביעיית כלי קשת. צינצדזה עשה את העיבודים בשלבים שונים בחייו, וזוהי מלאכת מחשבת המעניקה לפוליפוניה הווקאלית המתוחכמת ולליווי הפְּלִי הגאורגי הטיפוסי תרגום לשפת כינורות־ויולה־צ'לו. לימים עיבד צינצדזה את המיניאטורות לתזמורת כלי קשת והוסיף קונטרבס. הנה שמות המיניאטורות:

סולחן צִינְצְדָה
חמש מיניאטורות
לרביעיית כלי קשת בעיבוד
לתזמורת כלי קשת
10-דקות

אִינְדִי־מִינְדִי (גי'בריש ילדותי - Allegro Scherzando)
סִימְעֶרָה (שיר - Allegretto)
סְצֶקְוֹאוּ (נעימת מחול - Vivo)
סוֹלִיקוּ (שיר אהבה - Andante)
סְצִידָאוּ (מחול קרב מסוגנן - Allegro)

בשנות השבעים עיבד טקטיקוֹוִילִי שלושה מחזורי שירי־עם לשמיניית גברים ולתזמורת: "שירים גוֹרִיִים (מגוֹרֶיה)", "שירים מְגֶרְלִיִים" (מִסְמְגֶרְלוּ ומֶאֶבְחֶזְיָה) ו"שירי אהבה". וזה המחזור המגרלי:

אוֹטָר טְקֶטְקִיֶשׁוֹוִילִי
"שירים מְגֶרְלִיִים"
למקהלת גברים ולתזמורת
29-דקות

אַרְטִי וְרְדִי: שיר על ורד
וְרְדוּ: קינה אבחזית
צ'גוֹנָה: שיר העצלן
אַקָה סִיֶרָה קִישוּ: שיר עבודה
נְנָה: שיר ערש
סִיסָה טוֹרָה: שיר על תָּן לקחן ועל כלב נאמן
צ'לָה: שירו של רֶכֶב עגלת שוורים
קוֹצ'חִי בְּדִינְרִי: שיר חתונה וחנוכת הבית